

Døden for Danmark for

MICHAEL H. CLEMMESSEN

Efter den direkte trussel mod Danmark forsvandt, begyndte den militære ledelse en undergravende, overloyal implementering af managementideer.

Michael H. Clemmesen er historiker, pensioneret brigadegeneral.

DANSK FORSVAR har i over ti år optrådt stadig mere konfust og ineffektivt. Det er klart for alle, men typisk for vores land kaster man sig forarget over symptomerne på dårligdommen og ignorerer den lange sygdomshistorie.

Grundproblemet blev klart i begyndelsen af 1980'erne under en samtale med den forsvarsvenlige socialdemokratiske folketingsmand Robert Petersen om dansk forsvarspolitik. Han havde dybt undrende hørt, at det faktisk betød noget for Danmarks og vore Nato-partners sikkerhed og forsvarsmuligheder, hvordan vi indrettede dansk forsvar. Det betragtede han som ret bizart. For ham som for Erhard Jakobsen og et par politikere fra Venstre var dansk forsvarskontingent en forsikringspræmie og et symbolsk bidrag til det vestlige samarbejde. De var alle reelt enige i det synspunkt, som Erik Seidenfaden formulerede, da han var chefredaktør på Information: Dansk forsvar skulle være synligt som et hornorkester på Det Hvide Hus' græsplæne.

Forsvarsbudgettet var ikke bestemt af truslen eller af en politisk-militær dialog om behovet. Dets størrelse afgjordes af, hvad Nato-partnerne og specielt USA lige netop kunne leve med uden at reagere negativt. Derefter kunne generalerne og admiralerne i sandkassen uden indblanding selv sammensætte forsvaret, hvis værnepligtsslængden forblev minimal og sønderjyske kommuner samt Bornholm

ikke mistede deres kaserner.

Den manglende politisk-militære dialog, som prægede Danmark i midt-1980'erne, har lange historiske rødder. I fredstid kan man måske retfærdiggøre denne situation, også fordi småstatspolitikere med nogen ret kan anse det som uønskeligt at tage forhåndsbeslutninger om hypotetiske situationer. Men når politikernes egne beslutninger som fra begyndelsen af 1990'erne og specielt fra 2002 indebærer, at danske soldater sætter deres liv og lemmer og familiers fremtid på spil, er den manglende politisk-militære dialog forkastelig og dybt skadelig. Den er tilmed årsagen til det, som politikere, civile embedsmænd og overfladiske kommentatorer i enighed omkring håndvasken kalder forsvarets problem. Der er desværre en meget lang tradition herhjemme for denne optræden.

Ansvarsløsheden startede, som Hans Vammen argumenterer i sin nye 'Den tomme stat', op til og under 1864-krigen. Muligheden for en konstruktiv dialog godt ti år senere strandede endeligt, da regeringspartiet Højre søgte at bevare magten ved at udnytte folkets støtte til landets forsvar og byggeriet af en ny fæstning om København. 'Fæstningskampen' skabte en tillidskløft mellem hærens officerskorps og historiebevidste progressive politikere, der desværre aldrig er blevet helt fjernet.

an Det Hvide Hus

Venstregrupperne var alle mod fæstningen, men det tog mere end 30 år, før to klare alternativer havde udkrystalliseret sig. Det ene lå på Hørups gamle 'Hvad skal det nytte?'-linje. Radikale venstrefolk afviste, at de nationale militære styrker skulle andet end at konstatere krænkelser af landets neutralitet, så man kunne protestere. Med umiddelbart overbevisende, men reelt svag, logik argumenterede P. Munch, at hvad lille Danmark gjorde militært, aldrig ville kunne påvirke en stormagts beslutninger. Det var den grundopfattelse, der stadig påvirkede danske politikere 65-75 år senere.

DET ANDET alternativ blev drevet af J.C. Christensens brobygningsforsøg fra 1905 til 1909, efter han var blevet frigjort fra radikale fundamentalister. Det blev et af de meget sjældne eksempler fra de seneste 150 års danske historie, hvor politikerne gennem dialog med generalerne og admiralerne søgte enighed om et forsvar, der var både militært og udenrigspolitisk meningsfuldt, og som havde støtte fra et rigsdagsflertal.

Forsvaret skulle kunne give de krigsførende så store omkostninger, hvis de indtog dansk neutralt territorium i kampen mod modstanderen, at de blev opmuntret til at søge andre løsninger. Albertiskandalen betød imidlertid, at forsvarslovene i 1909 endte med et uklart kompromis mellem Højres og J.C.s egen

I de sidste ti år betød manglende dialog og svigtende politisk ansvarlighed, at soldater måtte handle uden direktiv, hvilket skabte dyb frustration, konspirations-teorier, menneskelige lidelser og politisk gift

stiske 'militarister', indtil ministerens magt blev så total, at samtalerne blev overflødige. Den dialogløse politiske ledelsesstil viste sig at blive smittende.

Krisen op til 9. april 1940 blev præget af en total mangel på dialog mellem regeringen, dvs. udenrigsminister Munch, og værnene. Militæret skulle holdes i ro, indtil man under protest måtte acceptere det imødesete tyske ultimatus vilkår. Uenighed i regeringen kan have været medvirkende til, at man ikke tog politisk ansvar ved klart at meddele værnene, at

forsvarsidé.

Skandalen betød også, at det blev De Radikale, der fra 1913 kom til at forvalte lovene. Forsvarsminister Munch gennemførte ganske vist en rutinemæssig dialog med de væbnede styrkers chefer, men formålet med møderne fra sommeren 1914 til efteråret 1917 var ikke at søge enighed og effektivitet, men at opretholde tæt kontrol med de anakroni-

man ikke skulle gøre modstand, hvis tyskerne rykkede ind i landet uden ultimatum. Som i de sidste ti år betød manglende dialog og svigtende politisk ansvarlighed, at soldater måtte handle uden direktiv, hvilket skabte dyb frustration, konspirationsteorier, menneskelige lidelser og politisk gift.

Det andet eksempel på et dialogforsøg er Staunings indsats for at opnå enighed med den militære ledelse om en minimumssikring af det nye, mere retfærdige danske samfund mod nazistiske militærangreb over grænsen. Det mislykkedes ganske vist på grund af modstand fra flertallet af den socialdemokratiske-radikale regeringskoalition, da han forsøgte fra 1933 til 1935.

Men forsøget blev genoptaget i vinteren 1940 under indtryk af den Finske Vinterkrig, og under besættelsen blev tillidsforholdet og dialogen mellem værnene og Socialdemokratiet genopbygget og konsolideret. Det var en dialog, der dannede den danske ramme for drøftelserne om et Nordisk Forsvarsforbund og for opbygningen af hær, flåde og det nye flyvevåben efter medlemskabet af Atlantpagten.

Det førte til en indretning af værnene med hovedvægten på forsvaret af Sjælland. Man forudsatte, at vores allierede ville forsvare Nordtyskland og derigenem også adgangen til den jyske halvø.

Midt i 1950'erne var dialogen igen syg-

net hen, så man nærmede sig situationen fra 30'erne. De allierede dækkede ikke Nordtyskland og Jylland med konventionelle styrker, kernevåbnene fik en stadig mere central rolle i Nato's forsvar, og Socialdemokratiet var skeptisk over for den nye republikanske administration i USA samt mere indenrigspolitisk afhængigt af forsvarskritiske partier.

DET ÅBNE og afgørende sammenbrud i det politisk-militære samarbejde fulgte i 1968-1970 ved to beslutninger truffet af Hilmar Baunsgaards VKR-regering. For det første brød regeringen forsvarsforliget med socialdemokraterne ved at gennemføre budgetreduktioner. For det andet fjernede forsvarsminister Erik Ninn-Hansen uden dialog eller begrundelse hærens indsatsberedskab fra den ene dag til den anden. Det skete med hans sædvanlige arrogance og uden nogen henvisning til en påviselig ændring i trusselsbilledet.

Det var ekstremt demotiverende for hærens officerer. Beslutningen kunne kun være begrundet i, at selv officerernes eget Konservative Folkeparti så forsvaret som et 'for sjov'-symbol. Socialdemokratiets reaktion blev Kjeld Olesens forsvarsforslag, der syntes at betyde, at dansk forsvars opgave blev reduceret til en symbolsk neutralitetsbevogtning a la 9. april, nu blot i allianceramme under kernevåbenparaply.

Alt for mange jævnaldrende og yngre officerskolleger henfaldt i den periode til intellektuel dovenskab, uden at dette kom til at påvirke deres karriereforløb.

Når politikernes egne beslutninger indebærer (...), at danske soldater sætter deres liv og lemmer og familiers fremtid på spil, er den manglende politisk-militære dialog forkastelig og dybt skadelig

et behov for politisk brobygning omkring forsvaret, at den politisk-militære dialog blev genoptaget. Det skete i rammen af Forsvarskommissionen af 1988 under den dynamiske departementschef i Forsvarsministeriet, Michael Christiansen.

En gensidig tillid blev opbygget ved kommissionsarbejdet mellem forsvarsministeren, Knud Enggaard, og hans afløser, Hans Hækkerup, på den ene side, og de to ledende militære medlemmer, der derefter blev forsvarschefer, på den anden. Tilliden skabte rammen for fortsat dialog i de næste år, hvor opgaven skiftede fra forsvaret af Danmark til internationale operationer i Balkan og Mellemøsten og forsvarsstøtte til Polen og Baltikum.

Den negative udvikling i den professionelle diskurs illustreres kun alt for tydeligt ved en hurtig gennemgang af hærens og flådens primære tidsskrifter fra 1970 til 1990.

Bevægelsen mod vor nuværende situation var i gang, men forsvaret blev nu revitaliseret. Som i 1905, 1933 og 1945 betød

Under Poul Nyrup-regeringerne i den sidste halvdel af 1990'erne fortsatte samspillet, som det havde gjort fra 1955 til 1968 uden reel dialog, som rutine. Drevet af forsvarsledelsen fortsatte nu den militære afprofessionalisering, som var indledt i 1970. Med bortfaldet af den direkte trussel mod landet koncentrerede ledelsen sig om en undergravende, overloyal implementering af management-ideer. De ansatte skulle sælge forsvaret på overskrift snarere end substans, som var det et vaskepulver. Dette kastrerede den professionelle debat yderligere.

Forsvarets professionelle henfald gjorde, at man herefter kunne sammenligne organisationen med et bro-tunnel-konsortium, hvor man havde ignoreret evnen til at bygge broer og tunneler og kun bevarede kompetencerne til lede lokal anvendelse af ingeniørmaskiner og til at drive og vedligeholde færdige forbindelser.

Sand professionalismisme på et givet område er lig med evnen til at give en rimelig sikker forudsigtelse af, hvad der vil ske ved forskellige, mulige beslutninger, kombineret med evnen til effektivt og fleksibelt at gennemføre disse beslutninger.

Det gælder imidlertid for både for den dygtigste økonom og den mest åbne og veluddannede forsvarschef, at forudsigelser aldrig kan give mere end sandsynligheder.

Virkeligheden er for kompleks til, at man kan være sikker. For at mindske risiko skal dialogen mellem den politiske beslutningstager og den økonomiske eller

militære rådgiver derfor være konstant. Dette reducerer også faren for misforståelser.

DE PROBLEMER, vi har med forsvaret i disse år, er, at de politiske ledere ikke har søgt eller forventet ansvarlig militær rådgivning. Undtagen i 2010 og 2011 har vi ikke haft ledere af organisationen med en så dybt funderet professionel viden og etos, at de kunne sikre den effektive rådgivning før og under de meget forskellige operationer, som har præget tiden siden Kosovo-indsættelsen.

Det er mildest talt pinligt, at det ikke synes at være gået op for alle forsvarets ledere, at når man sender og leder mennesker i krig, er rollen ikke kun eller først og fremmest embedsmandens ukritisk-loyale accept af den politiske beslutning. Han eller hun tjener kun sin politiske chef ansvarligt ved først og fremmest at repræsentere de udsendte og deres familier.

Alle behov, man kan forudse, skal dækkes bedst muligt på forhånd. Man må af den grund bl.a. sikre sig, at udsendelser ikke sker uden et skriftligt direktiv, der fjerner usikkerheden om krigsfanger, tilbageholdte og lignende. Det, man af politisk bekvemmelighed har gjort i det sidste årti, er helt uacceptabelt. Hvis man på grund af juridisk usikkerhed (som ved piraterne) ikke kunne løse spørgsmålet før udsendelsen, skal denne usikkerhed fremgå af det offentlige grundlag.

Annemette Hommel-sagen er en skamstøtte over manglende forberedelse og ledelsens - fra statsministerens til forsvars-

Anders Fogh Rasmussen søgte ikke en åben, dybdeborende, kritisk og ansvarlig politisk-militær dialog, før han sendte Danmark i krig. Han søgte umiddelbar og ukritisk lydighed - og fik den desværre. Aben blev sendt videre - til de udsendte

gennem kombinationen af disse to skridt mindskes risikoen for psykiske kampskader, dræbte og sårede. Men det vil selvfølgelig betyde lavere synlighed af 'kontingentet' på græsplænen i Washington.

DET HAR VÆRET beskæmmende at se, hvor mange år der gik, før man, som nu, håndterer psykiske kampskader professionelt. Det havde man glemmt siden 1960'erne. Her ligger ansvaret entydigt i en kombination af manglende professionel indsigt eller rettidig omhu i forsvars-

chefens - ansvarsforflygtigelse. Siden beslutningen om at sende specialstyrkerne til Afghanistan i 2002 har ønsket om dansk synlighed foran Det Hvide Hus - på trods af medfølgende folkeretsproblemer - ført til, at aben er blevet hos de udsendte.

Det er forsvarsledelsens professionelle ansvar, at enheder er solidt samarbejdet før udsendelse og uddannet hjemme med det materiel, der findes i missionsområdet. Kun

ledelsen. Men det havde jo dengang en lavere prioritet, end at forsvaret vandt det årlige virksomhedsspil.

Andre lande, der som dansk forsvar satses på internationale operationer, har forsvarschefen placeret i ministeriet, ikke for her at have en pæn, civiliseret, person, der taler og næsten ligner en normal embedsmand, men for at sikre regeringen en direkte og konstant adgang til ansvarlig rådgivning fra den mest kvalificerede militære professionelle viden og etos. Hvis man blot søger en nydelig, uniformeret jasiger, følger man Donald Rumsfelds giftige eksempel og opnår hans resultater.

Anders Fogh Rasmussen søgte ikke en åben, dybdeborende, kritisk og ansvarlig politisk-militær dialog, før han sendte Danmark i krig. Han søgte umiddelbar og ukritisk lydighed - og fik den desværre. Aben blev sendt videre - til de udsendte.

Generalerne måtte derefter leve uden de klare svar og retningslinjer fra minister eller forsvarsdepartement, som soldaterne og deres familier burde kunne kræve. Man havde aldrig forventet civilcourage af officerer, så de var henvist til at politisere for politikerne ved håndvasken for derefter at blive ofret til den sjældent analyserende presse af en 'spindoktor'.

Hermed afslutningen af den sørgelige svindsotsjournal. Man fristes til at konkludere med et 'Gud bevare Danmark!'.
MICHAEL H. CLEMMESSEN